ז כאוֹמֵר אוֹתָהּ אַחַר (כט) שֶׁהֶחֱזִיק (יט) בַּדֶּרֶךְ. (ל) * וְאֵין לְאָמְרָהּ לאֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ לֵילֵךְ (יב) (לא) פַּרְסָה, (לב) אֲבָל פָּחוֹת מִפַּרְסָה לֹא יַחְתֹּם בְּבָרוּךְ. (וּלְכְתְחִלָּה יֹאמַר אוֹתָהּ בְּפַרְסָה רִאשׁוֹנָה) (רש"י ב"ב ד"ה עד פרסה) והרבינו יונה (כ: ד"ה משפטה)). וְאִם שָׁכַח מִלְּאָמְרָהּ, יֹאמַר אוֹתָהּ כָּל זְמַן שֶׁהוּא בַּדֶּרֶךְ וּבִלְבָד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ (לג) תּוֹךְ פַּרְסָה הַסְּמוּכָה לָעִיר שֶׁרוֹצֶה לָלוּן בָּהּ, וּמִשָּׁם וְאֵילָךְ יֹאמַר אוֹתָהּ בְּלֹא בָּרְכָה: ח (לד) מהַנִּכְנָס (יג) לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, (לה) יִתְפַּלֵּל יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁלֹּא אֶכָּשֵׁל בִּדְבַר הֲלָכָה וְכוּ', (לו) וּבִיצִיאָתוֹ (לז) יֹאמַר, מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ ה' אֱלֹהַי שֶׁשַּׂמְתָּ חֶלְקִי מִיּוֹשְׁבֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ:

כ בְּרָכוֹת ל' (ע"א).
ל טוּר (בְּשֵׁם).
מ בְּרָכוֹת כ"ח (ע"ב).

א בְּרָכוֹת ט' (ע"ב).
ב בֵּית יוֹסֵף (ד"ה אבל אמן) עַל פִּי הַזֹּהַר (ח"א דף כה:).

קִיא דִּין סְמִיכוּת גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה. וּבוֹ ג' סְעִיפִים:

א (א) אצָרִיךְ לִסְמֹךְ גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה, וְלֹא יַפְסִיק (ב) בֵּינֵיהֶם (ג) בְּאֶפְלוּ בְּאָמֵן אַחַר גְּאֻלַּת יִשְׂרָאֵל (ד) וְלֹא אֶפְלוּ בִּיחִידוּת וּבִפְרָט בְּמִי שֶׁהוּגְעַ לְהוֹרָאָה. וְיֵשׁ לוֹמַר נַסְתָּא אַחַת קְצָרָה כּוֹלֶלֶת הַרְבֵּה וְזוֹ הִיא. יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹקֵי וֵאלֹקֵי אֲבוֹתַי שֶׁתָּאִיר עֵינַי בְּמְאוֹר תּוֹרָתֶךָ וְתַצִּילֵנִי מִכָּל מִכְשׁוֹל וְטָעוּת הַן בְּדִינֵי אִסּוּר וְהֶתֵּר הַן בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת הַן בְּהוֹרָאָה הֵן בַּלְמוּד, גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נִפְלָאוֹת מִתּוֹרָתֶךָ, וּמַה שֶּׁשָּׁגִיתִי כַּבֵּר הַעֲמִידֵנִי עַל הָאֱמֶת וְאַל תַּצֵּל מִפִּי דְּבַר אֱמֶת עַד מְאֹד כִּי ה' יִתֵּן חָכְמָה מִפִּיו דַּעַת וּתְבוּנָה. ט"ז (סק"ח). וְכֵן כָּתַב הַמָּגֵן אַבְרָהָם (ס"ק טז) שֶׁהָאֲרִיז"ל הָיָה אוֹמְרָהּ בְּכָל בֹּקֶר (עיין שער המצוות פרי ואתחנן). וְכָתַב הַמָּגֵן אַבְרָהָם דְּתִפְלַּת מוֹדָה אֲנִי וכו', יֹאמַר בְּכָל עֶרֶב כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה כָּל הַיּוֹם:

בֵּאוּר הַלָּכָה

שֶׁיֹּאמְרֶנָּה קֹדֶם שֶׁהָאִיר הַיּוֹם. כֵּן נִרְאֶה לַעֲנִיּוּת דַּעְתִּי לְכאוֹרָה:

ז * **וְאֵין לְאָמְרָהּ כו'.** עַיֵּן בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה (סק"ל) הַטַּעַם וְהוּא מַהֲרִא"ש (פ"ד סי' יח).

וְלְכאוֹרָה לְפִי זֶה אֶפְלוּ אִם יֵשׁ לוֹ לִסַּע פַּרְסָה בְּיִחַד אַף שֶׁהוּא נוֹסֵעַ הַפַּרְסָה דֶּרֶךְ אִיזֶה עִיר אוֹ שְׁיוֹדֵעַ שֶׁאִיזֶה עִיר קְרוֹבָה בְּצַד דֶּרֶךְ נְסִיעָתוֹ בְּתוֹךְ פַּרְסָה, גַּם כֵּן לֹא יֹאמַר תְּפִלַּת הַדֶּרֶךְ בַּחֲתִימָה, דְּהָא לֵיכָא מְקוֹם סַכָּנְתָא. וְאֶפְשָׁר דְּלֹא פָּטְרוּ רַק אִם כָּל דֶּרֶךְ נְסִיעָתוֹ הָיָה פָּחוֹת מִפַּרְסָה, וּמַה שֶּׁאָמַר אַחַר כָּךְ וּבִלְבַד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ וכו', שֶׁאֲנִי הָתָם דְּמַה שֶּׁהָלַךְ כְּבָר לֵיכָא לְאִצְטְרוּפֵי לְחֵיבוֹ עַל יְדֵי זֶה, וּמַה שֶּׁסַּע לְמַחַר נְסִיעָה אַחֲרִיתָא הִיא, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּעִנְיָנֵנוּ. **וְצָרִיךְ עִיּוּן:**

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

אַף עַל פִּי כֵן מֵתֵר לוֹמַר תְּפִלַּת הַדֶּרֶךְ, דְּכַמָּה רִאשׁוֹנִים סוֹבְרִים דִּתְפִלַּת הַדֶּרֶךְ אֵין צְרִיכָה שֶׁתְּהֶיה סְמוּכָה לַחֲבֶרְתָּהּ עַיֵּן בְּטוּר וּבֵית יוֹסֵף (ד"ה ומה שאינה). (לא) נוֹהֲגִין לְטַל רְשׁוּת מֵהַגְּדוֹלִים וּמִתְבָּרְכִים כְּשֶׁהוֹלְכִים בַּדֶּרֶךְ, וְיֵשׁ סָמְךְ מִמַּה שֶּׁאָמְרוּ חַזַ"ל (ברכות ג:) נִמְלָכִים בְּסַנְהֶדְרִין פָּרַשׁ רַשַּׁ"י נָטְלוּ רְשׁוּת כְּדֵי שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ עֲלֵיהֶם. עֶשֶׂרֶת זְקֵנִים (ס"ד): ז (יט) בַּדֶּרֶךְ. וְלֹא יֹאמַר בְּתוֹךְ עִבּוּרָהּ שֶׁל עִיר דְּהֵינוּ בְּתוֹךְ שִׁבְעִים אַמָּה וְשִׁירַיִם מִן הָעִיר, דְּעִבּוּרָא דְּמָתָא כְּמָתָא דְּמֵי: (יב) פַּרְסָה. הוּא שְׁמוֹנַת אֲלָפִים אַמָּה, דְּמִיל הוּא אַלְפַּיִם אַמָּה וּפַרְסָה הוּא אַרְבָּעָה מִילִין. וְאִם הוֹלֵךְ בְּמָקוֹם סַכָּנָה, יֵשׁ לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת הַדֶּרֶךְ אֶפְלוּ בְּפָחוֹת מִפַּרְסָה. ט"ז (סק"ז) וְכֵן כָּתַב מַהֲרִי"ל נִרְאֶה לִי דְּהוּא הַדִּין בְּמִי שֶׁיּוֹשֵׁב לִלְמֹד תָּמִיד (ס"ק יד): ח (יג) לְבֵית הַמִּדְרָשׁ. נִרְאֶה לִי דְּהוּא הַדִּין בְּמִי שֶׁיּוֹשֵׁב לִלְמֹד אֶפְלוּ בְּפָחוֹת מִפַּרְסָה. ט"ז (סק"ז) וְכֵן כָּתַב עַלַּת תְּפִלָּתוֹ בְּמִי שֶׁיּוֹשֵׁב לִלְמֹד אֶפְלוּ בְּאָמֵן אַחַר גְּאֻלַּת יִשְׂרָאֵל (ד) וְלֹא אֶפְלוּ בִּיחִידוּת וּבִפְרָט בְּמִי שֶׁהוּגְעַ לְהוֹרָאָה. וְיֵשׁ לוֹמַר נַסְתָּא אַחַת קְצָרָה כּוֹלֶלֶת הַרְבֵּה וְזוֹ הִיא. יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹקֵי וֵאלֹקֵי אֲבוֹתַי שֶׁתָּאִיר עֵינַי בְּמְאוֹר תּוֹרָתֶךָ וְתַצִּילֵנִי מִכָּל מִכְשׁוֹל וְטָעוּת הַן בְּדִינֵי אִסּוּר וְהֶתֵּר הַן בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת הַן בְּהוֹרָאָה הֵן בַּלְמוּד, גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נִפְלָאוֹת מִתּוֹרָתֶךָ, וּמַה שֶּׁשָּׁגִיתִי כַּבֵּר הַעֲמִידֵנִי עַל הָאֱמֶת וְאַל תַּצֵּל מִפִּי דְּבַר אֱמֶת עַד מְאֹד כִּי ה' יִתֵּן חָכְמָה מִפִּיו דַּעַת וּתְבוּנָה. ט"ז (סק"ח). וְכֵן כָּתַב הַמָּגֵן אַבְרָהָם (ס"ק טז) שֶׁהָאֲרִיז"ל הָיָה אוֹמְרָהּ בְּכָל בֹּקֶר (עיין שער המצוות פרי ואתחנן). וְכָתַב הַמָּגֵן אַבְרָהָם דְּתִפְלַּת מוֹדָה אֲנִי וכו', יֹאמַר בְּכָל עֶרֶב כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה כָּל הַיּוֹם:

אֵינוֹ הוֹלֵךְ יְחִידִי שֶׁאֵין לָחֹשׁ לְמַזִּיקִים: ז (כט) שֶׁהֶחֱזִיק בַּדֶּרֶךְ. רְצוֹנוֹ לוֹמַר (לז) שֶׁלֹּא יֹאמְרֶנָּה כְּשֶׁעַדַיִן הוּא בְּתוֹךְ הָעִיר שָׁדָר בָּהּ אַף שֶׁמְּכִין עַצְמוֹ לָצֵאת לַדֶּרֶךְ, (לה) וְעִבּוּרָהּ שֶׁל עִיר, דְּהֵינוּ שִׁבְעִים אַמָּה וּמְעַט יוֹתֵר סְמוּךְ לָעִיר לְאַחַר שֶׁכְּבָר כָּלוּ כָּל הַבָּתִּים הֲרֵי הוּא כְּתוֹךְ הָעִיר. וְהַטַּ"ז (סק"ד) מַתִּיר אֶפְלוּ בְּתוֹךְ הָעִיר מִשָּׁעָה שֶׁגָּמַר בְּלִבּוֹ וְהֵכִין עַצְמוֹ לָצֵאת. אֲבָל הָאֶלְיָה רַבָּה (ס"ק יד) וְהַפְּרִי מְגַדִּים (א"א ס"ק יד) וּשְׁאָרֵי אַחֲרוֹנִים חוֹלְקִין עַל זֶה, וְהִסְכִּימוּ דִּלְכְתְחִלָּה יֵשׁ לִיזָּהֵר שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת כֵּן אַף בְּדִיעֲבַד יֵשׁ לִסְמֹךְ עַל דְּבָרָיו. וְכָל זֶה בְּתוֹךְ תְּפִלַּת יְצִיאָתוֹ מִבֵּיתוֹ, (לו) אֲבָל כְּשֶׁהוּא לָן בַּדֶּרֶךְ יוֹכַל לוֹמַר תְּפִלַּת הַדֶּרֶךְ בַּבֹּקֶר כְּשֶׁמַּכִּין עַצְמוֹ לָצֵאת אֶפְלוּ כְּשֶׁהוּא בְּעִיר, דִּכְבָר הֶחֱזִיק בַּדֶּרֶךְ. וְעַיֵּן לְקַמָּן בְּסִימָן ר"ל (ס"א) לְעִנְיַן מַה שֶּׁמִּתְפַּלֵּל כְּשֶׁיּוֹצֵא מִן הַכְּרַךְ וּבְמִשְׁנָה בְּרוּרָה שָׁם (סק"ג): (ל) **וְאֵין לְאָמְרָהּ וכו'.** שֶׁפָּחוֹת מִפַּרְסָה בְּקָרוֹב לָעִיר אֵינוֹ מְקוֹם סַכָּנָה מִן הַסְּתָם, אִם לֹא שֶׁמַּחְזָק לָן בְּאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁהוּא סַכָּנָה אָז יֵשׁ לְבָרֵךְ תְּפִלַּת הַדֶּרֶךְ בְּכָל גַּוְנֵי. וְאֵין חִלּוּק בֵּין הוֹלֵךְ בִּסְפִינָה לְהוֹלֵךְ בַּיַּבָּשָׁה [אֵלִיָּה רַבָּה (ס"ק טו)], וּלְפִי זֶה גַּם הַנּוֹסֵעַ עַל מְסִלַּת הַבַּרְזֶל יֵשׁ לוֹ לְבָרֵךְ תְּפִלַּת הַדֶּרֶךְ אֶפְלוּ אִם נוֹסֵעַ רַק פַּרְסָה. וּלְפִי זֶה יֵשׁ לְזַהֵר לְכַתְּחִלָּה תֵּכֶף כְּשֶׁמַּתְחִיל לִנְסֹעַ לְבָרֵךְ בְּרִכַּת תְּפִלַּת הַדֶּרֶךְ, וְכֵמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַמְ"א בְּסִמּוּךְ דִּלְכַתְּחִלָּה יְהַדֵּר תּוֹךְ פַּרְסָה רִאשׁוֹנָה, וּבְדִיעֲבַד יְבָרֵךְ עַד לְבַסּוֹף כָּל זְמַן שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֲדַיִן פַּרְסָה אַחַת לִסַּע עַל הַמְּסִלָּה: (לא) **פַּרְסָה.** הוּא שְׁמוֹנַת אֲלָפִים אַמָּה, דְּמִיל הוּא אַלְפַּיִם אַמָּה וּפַרְסָה הוּא אַרְבָּעָה מִילִין: (לב) **אֲבָל פָּחוֹת וכו'.** וּמִפְּנֵי זֶה (לז) כְּשֶׁאָחַד בָּא מִן הַדֶּרֶךְ בְּתוֹךְ פַּרְסָה, מִנְהַג הָעוֹלָם שֶׁלֹּא לִתֵּן לוֹ שָׁלוֹם, דְּאֵין זֶה מִקְרֵי בָּא מִן הַדֶּרֶךְ דְּהָא אֵין אוֹמֵר תְּפִלַּת הַדֶּרֶךְ: (לג) **תּוֹךְ פַּרְסָה.** וַאֲפִלּוּ אִם בְּדַעְתּוֹ לִסַּע עוֹד אַחַר כָּךְ כַּמָּה פַּרְסָאוֹת מֵעִיר זוֹ, הוּא נִסְיָעָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ וְהַשְׁתָּא הוּא עַל כָּל פָּנִים פָּחוֹת מִפַּרְסָה וְלֵיכָא סַכָּנָה: ח (לד) **הַנִּכְנָס לְבֵית הַמִּדְרָשׁ.** (עיין שער המצוות פרי ואתחנן), וְהָיָה אוֹמֵר אַחַר כָּךְ 'כִּי ה' יִתֵּן חָכְמָה מִפִּיו דַּעַת וּתְבוּנָה' (משלי ב ו), 'גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נִפְלָאוֹת מִתּוֹרָתֶךָ' (תהלים קיט יח): (לה) **יִתְפַּלֵּל יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ.** וְאֵין בָּהּ חֲתִימָה. כָּתַב ט"ז (סק"ח) דְּהוּא הַדִּין מִי שֶׁיּוֹשֵׁב לִלְמֹד בִּיחִידוּת, וּבִפְרָט אִם הִגִּיעַ לְהוֹרָאָה, צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל שֶׁלֹּא יִטְעֶה בִּלְמוּד וּבְהוֹרָאָה לוֹמַר עַל טָמֵא טָהוֹר וְעַל אִסּוּר מֻתָּר, וְטוֹב לוֹמַר נָסְתָּא אַחַת קְצָרָה כּוֹלֶלֶת הַרְבֵּה וְזֶהוּ, יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹקֵינוּ וֵאלֹקֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתָּאִיר עֵינַי בְּמְאוֹר תּוֹרָתֶךָ וְהַצִּילֵנִי מִכָּל מִכְשׁוֹל וְטָעוּת הַן בְּדִינֵי אִסּוּר וְהֶתֵּר הַן בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת הַן בְּהוֹרָאָה הֵן בַּלְמוּד, גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נִפְלָאוֹת מִתּוֹרָתֶךָ, וּמַה שֶּׁשָּׁגִיתִי כַּבֵּר הַעֲמִידֵנִי עַל הָאֱמֶת, וְאַל תַּצֵּל מִפִּי דְּבַר אֱמֶת עַד מְאֹד, כִּי ה' יִתֵּן חָכְמָה מִפִּיו דַּעַת וּתְבוּנָה. וּכְשֶׁהוּא לוֹמֵד בַּחֲבוּרָה, צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ גַּם כֵּן שֶׁלֹּא יִשְׁמַח בְּתַקָּלָתָם וְלֹא יִשְׂמְחוּ בְּתַקָּלָתוֹ וְכַדְּאִיתָא בְּגְמָרָא (ברכות כח:): (לו) **וּבִיצִיאָתוֹ וכו'.** כָּתַב הָרַמְבַּ"ם בְּפֵרוּשׁ הַמִּשְׁנָה (פ"ד מ"ב), וְאָלָה שְׁתֵּי תְּפִלּוֹת חוֹבָה. וְיֵשׁ לוֹ לְהִתְפַּלֵּל יוֹשֵׁב אוֹ עוֹמֵד כְּמוֹ שֶׁיִּזְדַּמֵּן לוֹ, וְלֹא יַחֲזֹר פָּנָיו לְמִזְרָח וְלֹא לְמַעֲרָב וְלֹא יַעֲשֶׂה הִשְׁתַּחֲוָיָה וכו', עַיֵּן שָׁם וְהֵבִיאוּ הָאֵלִיָּה רַבָּה (ס"ק יז) וּשְׁאָרֵי אַחֲרוֹנִים:

(לז) **יֹאמַר מוֹדָה וכו'.** וְהוּא הַדִּין הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה בִּיחִידוּת כָּל הַיּוֹם, צָרִיךְ לוֹמַר כֵּן בְּכָל עֶרֶב אַחַר גְּמַר לִמּוּדוֹ [מָגֵן אַבְרָהָם (ס"ק טז)]:

א (א) **צָרִיךְ לְסָמְכוֹ.** אֲבָל (ט) בְּמוּסָף וּמִנְחָה מֻתָּר לוֹמַר פְּסוּקִים קֹדֶם 'ה' שְׂפָתַי תִּפְתָּח', אֲבָל לֹא אַחַר כָּךְ, דְּפְסוּק זֶה מִכְּלַל תְּפִלָּה הוּא, דְּהָא מַהֲאי טַעְמָא נוֹכַל לוֹמַר אוֹתוֹ בֵּין גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה, מִפְּנֵי דִּכְיָון דְּקָבְעוּהוּ רַבָּנָן בִּתְפִלָּה יֵשׁ לוֹ דִּין תְּפִלָּה, אִם כֵּן אֵין לְהַפְסִיק בֵּינוֹ לְתִפְלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה: (ב) **בֵּינֵיהֶם.** וַאֲפִלּוּ (ס) בְּשֶׁהָיָה בָּעֲלְמָא יוֹתֵר מִכְּדֵי דִּבּוּר יֵשׁ לִזָּהֵר לְכַתְּחִלָּה, וְכַדֵּי דִּבּוּר הוּא כְּדֵי שְׁאִילַת תַּלְמִיד לְרַב]: (ג) **אֶפְלוּ בְּאָמֵן וכו'.** וְהוּא הַדִּין דְּקַדִּישׁ וּקְדֻשָּׁה אֵין לַעֲנוֹת וּכְדִלְעֵיל בְּסִימָן ס"ו סָעִיף ט', וְנָקֵט אָמֵן מִשּׁוּם דְּשָׁם סָלַק עִנְיָנָא שֶׁל הַבְּרָכוֹת קְרִיאַת שְׁמַע, וְהָוֶה אָמֵינָא דְּיָכוֹל לַעֲנוֹת אָמֵן אֶפְלוּ אַחַר עֲשָׂרָה וּכְדִלְקַמָּן בְּסִימָן רט"ו סָעִיף א', קָא מַשְׁמַע לָן דְּאָסוּר מִשּׁוּם הֶפְסֵק, וַאֲפִלּוּ אַחַר הַשְׁלִיחַ צִבּוּר לֹא יַעֲנֶה: (ד) **וְלֹא בְּשׁוּם פְּסוּק.** וַאֲפִלּוּ (ג) בְּעַרְבִית קֹדֶם תְּפִלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה גַּם כֵּן יֵשׁ

שַׁעַר הַצִּיּוּן

(נט) עֶשֶׂרֶת זְקֵנִים (ס"ד): (ס) וּבְאֵר הַיטֵב (סק"י): (נא) פְּרִי מְגַדִּים (א"א סק"י): (נב) מָגֵן אַבְרָהָם: ז (נג) אַחֲרוֹנִים: (נד) מָגֵן אַבְרָהָם (ס"ק יד): (נה) אֵלִיָּה רַבָּה (ס"ק יד): (נו) מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל (ס"ק טז): ח (נז) הוּבָא בְּמָגֵן אַבְרָהָם (ס"ק טז):

א (ט) מָגֵן אַבְרָהָם (סק"א): (י) פְּרִי מְגַדִּים בְּסִימָן ס"ו (א"א) סָעִיף קָטָן י"ג: (יא) אַחֲרוֹנִים:

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah

בְּשׁוּם פָּסוּק, [ג]חוּץ מֵהּ' שְׁפָתַי (ט) **תִּפְתָּח.** הַגָּהּ: וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמַּתָּר לַעֲנוֹת (ג) (ה) אָמֵן עַל גְּאֻלּ יִשְׂרָאֵל, (ו) וְכֵן נוֹהֲגִין (טור). וְיֵשׁ אוֹמְרִים הָא דְּצָרִיךְ לְסָמְכוֹ גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה הַיְנוּ דַּוְקָא בְּחל אוֹ בְּיוֹם טוֹב, [*] אֲבָל בְּשַׁבָּת אֵין צָרִיךְ (פרוש, דְּטַעֲמָא דְּבָעְיָנַן לְמִסְמַךְ גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה, מִשּׁוּם דִּכְתִיב (תהלים כ ג) יַעַנְךָ ה' בְּיוֹם צָרָה' וְסָמִיךְ לֵיהּ (שם יט טו) יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי וְגוֹ' וְגוֹאֲלִי', (ז) וְשַׁבָּת (ח) לָאו זְמַן צָרָה. וְלַעֲנִיּוּת דַּעְתִּי נִרְאָה דְּמַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּיוֹם טוֹב הוּא מִשּׁוּם שֶׁהֵם יְמֵי הַדִּין כִּדְתָנַן בְּמִשְׁנָה ב' פֶּרֶק קַמָּא דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, בְּפֶסַח עַל הַתְּבוּאָה וְכוּ') (הגהת אשר"י פרק קמא דברכות (סי' י הגהה ג) וכל בו הלכות שבת (סי' לה) ומהרי"ל הלכות יום טוב (סי' ר"ס)), *וְטוֹב לְהַחְמִיר אִם לֹא בְּמָקוֹם (ט) שֶׁצָּרִיךְ לְכָךְ ((טור) [ד"ע]):

ב [ד]**הַחַזָּן כְּשֶׁמַּתְחִיל שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה בְּקוֹל רָם** (י) * **חוֹזֵר וְאוֹמֵר ה' שְׂפָתַי** (ג) **תִּפְתָּח וּפִי יַגִּיד' וְכוּ': ג** [ה]**אִם עַד שֶׁלֹּא קָרָא קְרִיאַת שְׁמַע מָצָא צִבּוּר מִתְפַּלְּלִין, לֹא יִתְפַּלֵּל עִמָּהֶם, אֶלָּא** (יא) **קוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע וְאַחַר כָּךְ יִתְפַּלֵּל, דְּמִסְמַךְ גְּאֻלָּה לַתְּפִלָּה** (ד) **עָדִיף:**

קיב שֶׁלֹּא לְהַפְסִיק לֹא בְּשֶׁלֹּשׁ רִאשׁוֹנוֹת וְלֹא בְּשֶׁלֹּשׁ אַחֲרוֹנוֹת. וּבוֹ ב' סְעִיפִים:

א (א) [א]אַל יִשְׁאַל אָדָם צָרְכֵיהוּ בְּשֶׁלֹּשׁ רִאשׁוֹנוֹת וְלֹא בְּשֶׁלֹּשׁ אַחֲרוֹנוֹת. וְדַוְקָא צָרְכֵי צִבּוּר, [ב]אֲבָל צָרְכֵי יָחִיד, **(ב) שָׁרִי: ב** [ג]אֵין לוֹמַר פִּיּוּטִים וְלֹא קְרוֹבָּן (פרוש קְרוֹבָּן לִיוֹצֵר, וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהוּא רְאשֵׁי תֵּבוֹת 'קוֹל רִנָּה וִישׁוּעָה בְּאָהֳלֵי צַדִּיקִים') **בַּתְּפִלָּה:** הַגָּהּ: (ג) וְיֵשׁ מַתִּירִין הוֹאִיל וְצָרְכֵי רַבִּים הֵם (הרא"ש ברכות פ"ק סי' כט) והתוספות (ע. ד"ה ו) והרבינו יונה (כג. ד"ה ו) והר"ן ריש פרק בתרא דראש השנה (ח: ד"ה מדלג) והגהות מימוני פרק (י') [ו'] (פוס ג) וטור), וְכֵן נוֹהֲגִים בְּכָל מָקוֹם (ו) (ד) לְאָמְרָם:

בְּאֵר הֵיטֵב

א (ו) **תִּפְתָּח.** אֲבָל בְּמוּסָף וּבְמִנְחָה מַתְּחִ לוֹמַר פְּסוּקִים קֹדֶם ה' שְׂפָתַי תִּפְתָּח, אֲבָל לֹא אַחַר כָּךְ דְּפְסוּק זֶה מִכְּלָל הַתְּפִלָּה הוּא. לֶחֶם חֲמוּדוֹת (דברי חמודות פ"א אות נג) מָגֵן אַבְרָהָם (סק"א). וְאָמַר הַמַּגִּיהַּ אִם כֵּן לֹא יָפָה עוֹשִׂים הָעוֹלָם שֶׁאוֹמְרִים פְּסוּק כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא אַחַר פְּסוּק ה' שְׂפָתַי תִּפְתָּח: **(ג) אָמֵן.** אֲבָל לְקַדִּישׁ וּלְקְדֻשָּׁה אֵינוֹ מַפְסִיק, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב סוֹף סִימָן ס"ו סָעִיף ט': **ב** (ג) **תִּפְתָּח.** רְצוֹנוֹ לוֹמַר בְּלַחַשׁ: (ד) **עָדִיף.** אֲבָל בְּעַרְבִית אֵינוֹ כֵּן, אֶלָּא יְחַפֵּל עִמָּהֶם וְאַחַר כָּךְ יִתְפַּלֵּל בְּקוֹל רָם כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּסִימָן רל"ו סָעִיף ג' עַיֵּן שָׁם:

ב (ו) **לְאָמְרָם.** כָּתַב הָאֲרי"ז ז"ל (פרי ע"ח ש"י) בְּסוֹף שַׁעַר (שלש עשרה מדות) [כַּוָּנַת אָמֵן] דִּפְסוּקִים וְאָתָה ה' מָגֵן בַּעֲדִי. אֵין לְאָמְרָם לֹא קֹדֶם הַתְּפִלָּה וְלֹא אַחַר כָּךְ בְּשׁוּם אֹפֶן, עַיֵּן שָׁם:

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

לְזָהֲרָה בָּזֶה: (ה) **אָמֵן.** אֲבָל לְאָמֵן יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא וּקְדֻשָּׁה אֵינוֹ מַפְסִיק, דְּאָמֵן שַׁיָּךְ לְבָרְכָה וְלֹא הָוֵי הֶפְסֵק, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּאֵלּוּ: (ו) **וְכֵן נוֹהֲגִין.** הַיְנוּ אַחַר אַחַר עַצְמוֹ, וְעַיֵּן לְעֵיל בְּסִימָן ס"ו (ס"ז) בְּהַגָּ"ה וּבְמִשְׁנָה בְּרוּרָה שָׁם: (ז) **וְשַׁבָּת וְכוּ'.** וְיוֹם טוֹב כֵּיוָן דְּיוֹם זֶה הָוֵי בְּשָׁאָר יָמִים יוֹם צָרָה שַׁיָּךְ בֵּיהּ גַּם כֵּן הַפְסוּק דְּ'יַעַנְךָ ה'' וְגוֹ' אַחַר הַפְסוּק 'יִהְיוּ לְרָצוֹן' דְּמֵרֵי בְּגְאֻלָּה: (ח) **לָאו זְמַן צָרָה.** וְהַבַּיִת יוֹסֵף (ד"ה וכתוב) חוֹלֵק עַל זֶה וּסְבִירָא לֵיהּ דְּהַהוּא קְרָא סָמְךְ בְּעַלְמָא, וְעִקַּר סְמִיכַת גְּאֻלָּה לְתְפִלָּה הוּא מִדִּבְרֵי חֲכָמִים, שֶׁדִּמּוּ שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה בְּרָכוֹת אַחַר בְּרָכַת גְּאֻלָּה לְאוֹהֲבוֹ שֶׁל מֶלֶךְ שֶׁבָּא וְדָפַק עַל פֶּתַח הַמֶּלֶךְ וְיָצָא הַמֶּלֶךְ לְקָרְאתוֹ וְאִם רוֹאֵהוּ הַמֶּלֶךְ שֶׁהִפְלִיג וְהָלַךְ לוֹ אַף הוּא מַפְלִיג וְשׁוּב אֵינוֹ מִתְקָרֵב אֵלָיו כְּשֶׁחוֹזֵר וְדוֹפֵק, כָּךְ הוּא בְּמַפְסִיק בֵּין גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה, וְעַל כֵּן כָּתַב רַמ"א וְטוֹב לְהַחְמִיר: (ט) **שֶׁצָּרִיךְ לְכָךְ.** הַיְנוּ דְּמַתָּר לַעֲנוֹת אָמֵן יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא וּקְדֻשָּׁה וּבִרְכוּ בֵּין גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה דְּשַׁבָּת אַף בְּשַׁחֲרִית. כֵּן כָּתַב הָאֲלִיָּה רַבָּה (סק"ד) וּפְרִי מְגַדִּים (משז"ז סק"ג) וְשַׁלְמֵי צִבּוּר (דיני ק"ש אות לב), וְעַיֵּן בְּבֵאוּר הֲלָכָה (ד"ה וטוב): **ב** (י) **חוֹזֵר וְכוּ'.** דְּפְסוּק זֶה הוּא שַׁיָּךְ לַתְּפִלָּה וְכַנַּ"ל (סק"א), וְטוֹב (ז) שֶׁיֹּאמְרֶנּוּ בְּלַחַשׁ, אֲבָל שְׁאָר פְּסוּקִים אֵין צָרִיךְ לוֹמַר וְאִם רָצָה לוֹמַר רַשַּׁאי. כָּתַב בְּפְרִי מְגַדִּים (א"א סק"ד) דְּהַשְׁלִיחַ צִבּוּר אֵינוֹ רַשַּׁאי לְהַפְסִיק לְאַחַר שֶׁהִתְפַּלֵּל בְּלַחַשׁ רַק לְעַנְיַן שֶׁלֹּא יְהֵא הֶפְסֵק בֵּין גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה, אֲבָל לֹא כִּתְפִלָּה מַמָּשׁ עַד שֶׁיִּצְטָרֵךְ לַחֲזוֹר בִּשְׁבִיל זֶה, תַּדַּע דְּהָא אָמְרִינַן (ברכות ט:) נְמֵי לְעַנְיַן הַשְׁכִּיבֵנוּ כְּגְאֻלָּה אֲרִיכְתָּא דְּמִילְּא, וַאֲפִלּוּ הָכִי קַיְימָא לַן (שם יא:) דְּבָרְכוֹת אֵין מַעֲבִירוֹת זוֹ אֶת זוֹ וְאִם הֶחְסִיר הַשְׁכִּיבֵנוּ יוֹצֵא בִּבְרָכַת אֱמֶת וַאֲמוּנָה [בְּבָרְכוֹת ט' עַמּוּד א'], וְאִם כֵּן עַל כָּרְחָךְ דְּלֹא נֶאֱמַר רַק לְעַנְיַן דְּלֹא הָוֵי הֶפְסֵק בֵּין גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה, וְהָכִי נְמֵי לְעַנְיָנֵנוּ:

א (א) **אַל יִשְׁאַל וְכוּ'.** דְּשֶׁלֹּשׁ רִאשׁוֹנוֹת לְמָה הֵן דּוֹמִין, לְעֶבֶד שֶׁמְּסַדֵּר שֻׁבָּח לִפְנֵי רַבּוֹ, וְהָאֶמְצָעִיּוֹת, לְעֶבֶד שֶׁמְּבַקֵּשׁ פְּרָס מֵרַבּוֹ, אַחֲרוֹנוֹת, לְעֶבֶד שֶׁקִּבֵּל פְּרָס מֵרַבּוֹ שֶׁמְּשַׁבְּחוֹ וְהוֹלֵךְ לוֹ. וּלְפִי שֶׁהָרִאשׁוֹנוֹת הֵן מְסֻדָּר הַשֶּׁבַח וְעַל כֵּן אֵין רָאוּי לְשָׁאל בָּהֶן צָרְכֵיהוּ, וְהוּא הַדִּין אַחֲרוֹנִים: **(ב) שָׁרִי.** שָׁוֶה (ג) הוּא גַּם כֵּן מַעֵין הַשֶּׁבַח וְכָבוֹד לָרַב שָׁרְבִּים צְרִיכִים לוֹ: **ב** (ג) **וְיֵשׁ מַתִּירִין וְכוּ'.** (ד) וּבְתְשׁוּבַת רַדְבַּ"ז חֵלֶק ג' סִימָן תקל"ב הָאֲרִיךְ גַּם כֵּן לְהַתִּיר (וְכָתַב שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ קֻנְטְרֵס שְׁאֵלוֹת ששָׁאַל אֶחָד מִן הָרִאשׁוֹנִים מִשָּׁמַיִם עַל יְדֵי הִתְבּוֹדְדוּת וּתְפִלּוֹת וְהַזְכָּרַת שֵׁמוֹת וְהָיוּ מְשִׁיבִין לוֹ עַל שְׁאֵלוֹתָיו, וְשָׁאַל עַל זֶה גַּם כֵּן וְהֵשִׁיבוּ לוֹ שֶׁמָּתָר (שו"ת מן השמים סי' צח)), וְעַיֵּן שָׁם שֶׁהֶזְהִיר מְאֹד לְבִלְתִּי לְשַׁנּוֹת הַמִּנְהָג. וְעַיֵּן בְּבֵ"ח סִימָן ס"ח (ס"ג) שֶׁהֶאֱרִיךְ בָּזֶה וְכֵן בְּשו"ת חֹת יָאִיר סִימָן רל"ח שֶׁיֵּשׁ לוֹמַר הַפִּיּוּטִים וְאֵין לְשַׁנּוֹת: (ד) **לְאָמְרָם.** עַיֵּן פְּרִי חָדָשׁ שֶׁהֶזְהִיר מְאֹד שֶׁלֹּא לַעֲבֹר עַל יְדֵי זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה, וְאֵין לְהִתְעַנּוֹת עַל יְדֵי עַד אֶחָד חֲצוֹת, עַיֵּן שָׁם. (ג) וְאִם הוּא רוֹאֶה שֶׁהַצִּבּוּר יַעַבְרוּ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע עַל יְדֵי אֲרִיכָתָם, לֹא יַמְתִּין עֲלֵיהֶם אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁמַּתְחִיל שְׁלִיחַ צִבּוּר בְּיוֹצֵר אוֹר הוּא יַתְחִיל לְעַצְמוֹ בְּלַחַשׁ וְיִתְפַּלֵּל עִמּוֹ כְּסִדְרָן עַד אַחַר 'ה אֱלֹהֵיכֶם אֱמֶת', וְשָׁם יַמְתִּין בִּשְׁתִיקָה וְלֹא יְדַבֵּר אֲפִלּוּ בְּדִבְרֵי תוֹרָה עַד שֶׁיִּגִּיעַ שְׁלִיחַ צִבּוּר לְאוֹתוֹ מָקוֹם וְיִתְפַּלֵּל עִמּוֹ כְּסִדְרָן:

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

א [בהג"ה] **אֲבָל בְּשַׁבָּת אֵין צָרִיךְ כוּ'.** עַיֵּן בְּשַׁאֲגַת אֲרִיֵה (סי' טז) שֶׁהָאֲרִיךְ וְהָבִיאָה כְּדַעַת הַבַּיִת יוֹסֵף (ד"ה וכתוב) שֶׁצָּרִיךְ לִסְמוֹךְ גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה אַף בְּשַׁבָּת, עַיֵּן שָׁם. וּלְפִי זֶה אֵין לְהָקֵל בְּהָנַךְ עִנְיָנִים שֶׁכָּתַבְתִּי בְּסִימָן ס"ו סָעִיף קָטָן ט"ו בְּשֵׁם הַשְּׁלְמֵי צִבּוּר (דיני ק"ש אות לב), עַיֵּן שָׁם:

בֵּאוּר הַלָּכָה

א * **וְטוֹב לְהַחְמִיר אִם לֹא בְּמָקוֹם שֶׁצָּרִיךְ לְכָךְ.** עַיֵּן בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה (סק"ט) שֶׁפְּתָמְתִּי לְהָקֵל לְעִנְיַן עֲנִיַּת אָמֵן יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא וְכוּ', וְאַף דְּהַשְּׁעָרֵי תְּשׁוּבָה (ד"ה אבל) כָּתַב דִּלְפִי מַה דְּמֵשִׁיק הַשָּׁאֲגַת אֲרִיֵה (סי' טז) לְהַלָּכָה כְּדַעַת הַבַּיִת יוֹסֵף (ד"ה וכתוב) דְּאֵין לְחַלֵּק לְעִנְיַן סְמִיכַת גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה בֵּין שַׁבָּת לְחל אִם כֵּן תּוּ אֵין לְהָקֵל בָּזֶה, מִכָּל מָקוֹם נִרְאֶה לְעִנְיּוּת דַּעְתִּי דְּאֵין לְהַחְמִיר בָּזֶה אַחֲרֵי דְּאֲפִלּוּ בְּחל יֵשׁ מְקִילִין בַּעֲנִיַּת אֲפִלּוּ בֵּין גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה (עַיֵּן בְּסֵפֶר אֶבֶן הָעוֹזֵר (סי' סו)), יֵשׁ לְסָמְךְ עַל כָּל פָּנִים עַל זֶה לְעִנְיַן שַׁבָּת, וְכֵן פֶּסֶק בְּדֶרֶךְ הַחַיִּים (דיני סמיכת גאולה לתפילה). **וְעַיֵּן בְּחִדּוּשֵׁי רַבִּי עֲקִיבָא אֵיגֶר שֶׁמִּסְתַּפֵּק לְעִנְיַן שַׁבָּת אִם מָצָא צִבּוּר שֶׁקָּרְאוּ קְרִיאַת שְׁמַע וְעוֹמְדִין לְהִתְפַּלֵּל אִם מֻתָּר לְהַתְחִיל לְהִתְפַּלֵּל עִמָּהֶם,** וּלְפָלָא קָצַת שֶׁלֹּא הֵבִיא שֶׁהַלֶּחֶם חֲמוּדוֹת (דברי חמודות פ"א אות נב) (סק"ד) כָּתְבוּ בְּפֵרוּשׁ לְהָקֵל בָּזֶה גַּם כֵּן וְהָאֲלִיָּה רַבָּה (סק"ד) כָּתְבוּ בְּפֵרוּשׁ לְהָקֵל בָּזֶה גַּם כֵּן לְדִבְרֵי הָרַמ"א, וּמִשְׁמַע מִינֵּהּ דְּהוּא סְבִירָא לֵיהּ דְּאֲפִלּוּ לְדִבְרֵי הָרַמ"א אֶפְשָׁר דְּסִמִיכַת גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה דְּשַׁחֲרִית חֲמִירָא דְּחוּל. **וּלְפִי מַאי דְּמֵשִׁיק הַשַּׁאֲגַת אֲרִיֵה דַּהֲלָכָה כִּדְעַת הַבַּיִת יוֹסֵף שֶׁחֲרִית אֵין לְהָקֵל בְּדִין זֶה,** וְדִבְרֵי הַשְּׁעָרֵי תְּשׁוּבָה אֱמֶת וְיַצִּיב לְעִנְיַן זֶה וְגַם אֵין הַמִּנְהָג לְהָקֵל בָּזֶה:

ב * **חוֹזֵר וְאוֹמֵר וְכוּ'.** עַיֵּן בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה (סק"י). **וְיֵשׁ לְעַיֵּן אִם הָאָדָם שָׁכַח לוֹמַר ה' שְׂפָתַי תִּפְתָּח אִם זֶה מִיקְרֵי חִסָּרוֹן בְּעָצְמָם הַתְּפִלָּה** כֵּיוָן דְּקִבְּעוּהוּ רַבָּנָן בִּתְפִלָּה, **אוֹ לֹא,** וְאֵין לְהָבִיא רְאָיָה מִכָּאן דְּכָתְבוּ הָאַחֲרוֹנִים שֶׁיֹּאמַר הַחַזָּן בְּלַחַשׁ אִם כֵּן הַשּׁוֹמְעִים חִסַּר לָהֶם זֶה הַפְסוּק וַאֲפִלּוּ הָכִי יוֹצְאִין יְדֵי הַתְּפִלָּה, שָׁאנֵי הָכָא דְּלֹא שַׁיָּךְ גַּבֵּיהוּ כְּלָל זֶה הַפְסוּק דַּאֲדַנָּי שְׂפָתַי תִּפְתָּח וְגוֹ' כֵּיוָן שֶׁאֵינָם מִתְפַּלְּלִים בְּעַצְמָן, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּעַלְמָא. **וְיוֹתֵר מִסְתַּבְּרָא דְּלֹא אָמְרוּ כְּתִפְלָה מַמָּשׁ עַד שֶׁיִּצְטָרֵךְ לַחֲזוֹר לְעִנְיַן שֶׁלֹּא יְהֵא הֶפְסֵק בֵּין גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה, אֲבָל לֹא כִּתְפִלָּה מַמָּשׁ עַד שֶׁיִּצְטָרֵךְ לַחֲזוֹר בִּשְׁבִיל זֶה,** תַּדַּע דְּהָא אָמְרִינַן (ברכות ט:) נְמֵי לְעִנְיַן הַשְׁכִּיבֵנוּ כְּגְאֻלָּה אֲרִיכְתָּא דְּמִילְּא, וַאֲפִלּוּ הָכִי קַיְימָא לַן (שם יא:) דְּבָרְכוֹת אֵין מַעֲבִירוֹת זוֹ אֶת זוֹ וְאִם הֶחְסִיר הַשְׁכִּיבֵנוּ יוֹצֵא בִּבְרָכַת אֱמֶת וַאֲמוּנָה [בְּבָרְכוֹת ט' עַמּוּד א'], וְאִם כֵּן עַל כָּרְחָךְ דְּלֹא נֶאֱמַר רַק לְעִנְיַן דְּלֹא הָוֵי הֶפְסֵק בֵּין גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה, וְהָכִי נְמֵי לְעִנְיָנֵנוּ:

ב (ד) **אַחֲרוֹנִים:** **ג** (ה) **אַחֲרוֹנִים:** **א** (ט) **טור:** **ב** (ג) מָגֵן גִּבּוֹרִים (אלף המגן סק"ב): (ז) טור לְעֵיל בְּסִימָן ס"ח בְּשֵׁם הָרַמ"ה, עַיֵּן שָׁם, אֶלָּא שֶׁדִּבְרָיו שָׁם שֶׁיֹּאמַר עַד הָעוֹנָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּעֵת שֶׁזָּעֲקוּ אֵלָיו, וְשָׁם יִשְׁהֶא עַל הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר. וְלֹא הִעְתַּקְתִּי כֵּן מִשּׁוּם דִּלְפִלְפְעָמִים צָרִיךְ לְשַׁהוֹת כְּדֵי לִגְמֹר אֶת כֻּלָּה, וְיֵשׁ דֵּעוֹת בֵּין הַפּוֹסְקִים (עַיֵּן בְּסִימָן ס"ה (ס"א)) דַּאֲפִלּוּ בְּלֹא אֹנֶס חוֹזֵר לְרֹאשׁ, וְהָרַמ"ה אֶפְשָׁר דְּלֹא סָבַר כֵּן, לְכָךְ כָּתְבוּ שֶׁיֹּאמַר עַד וְיַצִּיב וְנָכוֹן, וְעַיֵּן לְעֵיל בְּסוֹף סִימָן ס"ו בְּהַגָּ"ה שֶׁכָּתַב כָּעַיִן זֶה:

ג בְּרָכוֹת ט' (ע"ב). **ד** כְּתָבִי הָרַב רַבִּי אִיסַּרְלֵס (תרומת הדשן ח"ב סי' ק"י). **ה** הַרְשָׁבָּ"א (בחשובות ח"א סי' רלו).

א בְּרָכוֹת ל"ד (ע"א). **ב** תּוֹסְפוֹת (שם ד"ה אל). וְרא"ש (פ"ה סי' כא). **ג** (ר"מ) (ר"ח) וְרַבֵּנוּ שִׁמְחָה.

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah